

การอ้างอิงในปริญญาณิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ชาคริต ชุ่มวัฒนะ¹

เปี่ยมสุข ทุงกาวิ²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ ศึกษาวิเคราะห์การอ้างอิงในบรรณานุกรมของปริญญาณิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ระหว่าง พ.ศ. 2512-2559 จำนวน 287 รายชื่อ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาจำนวนรายการอ้างอิง ประเภท ขอบเขตเนื้อหา อายุเอกสาร และภาษา 2) เพื่อประเมินความสอดคล้องของทรัพยากรสารสนเทศที่ได้รับการอ้างอิง กับทรัพยากรสารสนเทศในสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการผลิตผลงานวิชาการและปริญญาณิพนธ์ ของนิสิตบัณฑิตศึกษา สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยนำเสนอข้อมูลในลักษณะของการแจกแจงความถี่ และร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า ปริญญาณิพนธ์และสารนิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์ มีทั้งสิ้น 287 ชื่อเรื่อง มีจำนวนรายการอ้างอิง 65,494 รายการ เมื่อวิเคราะห์การอ้างอิงในบรรณานุกรมพบว่า ผู้เรียบเรียงปริญญาณิพนธ์อ้างอิงหนังสือ และเอกสารที่มีช่วงอายุ 6-10 ปี และเป็นเอกสารสิ่งพิมพ์ภาษาไทยมากที่สุด รองลงมาคือภาษาอังกฤษ, และภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาจีน, ภาษาพม่า, ภาษาเขมร, และเอกสารภาษาญี่ปุ่น โดยพบว่ารายการอ้างอิงเป็นเอกสารปฐมภูมิ และเอกสารที่ตีพิมพ์ (ร้อยละ 69.36) ส่วนการศึกษาความสัมพันธ์กับทรัพยากรห้องสมุด พบว่า หนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ซึ่งเป็นเอกสารทุติยภูมิ รวมถึงเอกสารตีพิมพ์และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ที่ผู้เรียบเรียงปริญญาณิพนธ์อ้างอิงมิให้บริการในฐานะข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของสำนักหอสมุดกลาง (ร้อยละ 30.64) นั้น ส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์มากที่สุด 275 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 95.82) รองลงมามีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา 9 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 3.13) สมัยธนบุรี 2 ชื่อเรื่อง โดยมีปริญญาณิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัยเพียงเรื่องเดียว

คำสำคัญ: การวิเคราะห์การอ้างอิง, ปริญญาณิพนธ์, ประวัติศาสตร์

¹ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล: piamsuk@g.swu.ac.th

Citations of Srinakharinwirot University Theses in History

Chakrit Choomwattana ¹

Piamsuk Thungkawee ²

Abstract

The purpose of this study is threefold: (1) to examine number of references, type, content, age and language of the cited documents in M.A. theses and Master's reports in history of Srinakharinwirot University, (2) to assess the relevance of cited materials and their availability in the Central Library, and (3) to investigate scope of the academic writings carried out by master's students in history of Srinakharinwirot University during 1969- 2016 which include 287 titles. Collected data is presented by frequency and percentage.

The results reveal that 287 titles have 65,494 references in total. Referred documents are about 6-10 years old and most are presented in Thai. Other languages are English, Chinese, Burmese, Khmer, and Japanese. It is also found that 69.36 % of citations are already published primary resources and published documents which are not available in SWU's Main Library. As for library resources, only 30.64 % of books or secondary documents mentioned as citations can be found in the library catalog databases. Most are concerned with the history of Early Rattanakosin Era (275 titles, 95.82%), history of Ayudhaya Era (9 titles), Thonburi Era (2 titles) and Sukhothai Era (1 title).

Keywords: Citation analysis, History, Theses, SWU

¹ Department of History. Faculty of Social Sciences. Srinakharinwirot University.

² The Central Library. Srinakharinwirot University. Email: piamsuk@g.swu.ac.th

บทนำ

ในช่วงสามทศวรรษ พ.ศ. 2500-2530 สาขาวิชาประวัติศาสตร์ นับเป็นหลักสูตรเก่าแก่ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยของรัฐได้รับความสนใจ มีผู้เลือกเรียนจำนวนมากในระดับปริญญาตรี โดยเฉพาะช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา นิสิตนักศึกษามีความสนใจประวัติศาสตร์ชาติ และเหตุการณ์บ้านเมือง จากการสำรวจหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ของ ยูพา ชุมจันทร์ (Choomchan, 2010) พบว่า มหาวิทยาลัยของรัฐ ในช่วงปีการศึกษา 2550-2552 มีการเปิดสอนหลักสูตรสาขาวิชาประวัติศาสตร์ จำนวน 21 หลักสูตร ในช่วง พ.ศ. 2510-2520 ในมหาวิทยาลัย 21 แห่ง โดยเป็นมหาวิทยาลัยส่วนกลาง 18 แห่ง และมหาวิทยาลัยในภูมิภาค 3 แห่ง เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี 12 หลักสูตร ระดับปริญญาโท 8 หลักสูตร และระดับปริญญาเอก 1 หลักสูตร

การเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาด้านสาขาวิชาประวัติศาสตร์ในประเทศไทย เริ่มจากแผนกภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดหลักสูตรระดับปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ.2485 โดยมีวิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยทางประวัติศาสตร์ของมหาบัณฑิตเรื่องแรก ในปีการศึกษา พ.ศ.2488 ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ของ ม.ร.ว.แสงโสม เกษมศรี เรื่อง “สัมพันธภาพกับชาวต่างประเทศยังผลประการใดแก่สถานการณ์แห่งประเทศไทยในสมัยอยุธยา” ในเวลาต่อมา จึงมีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เริ่มเปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษาเพิ่มอีก 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ เปิดสอนหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใน พ.ศ.2517 (Suwangbutra, 2017). มีวิทยานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์เรื่องแรก ในปีการศึกษา พ.ศ. 2520 เรื่อง “ไทย-พม่า: ปัญหาการเผชิญหน้าการคุกคามของตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 19” ต่อมามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงได้เปิดสอนหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ พ.ศ. 2527 (Numnon, et. al: 27-103)

ปัจจุบัน ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลจากหลักสูตรการเรียนการสอน ที่เปิดสอนหลักสูตรสาขาวิชาเอกประวัติศาสตร์ระดับปริญญาตรี พบว่า มีมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ เปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาโท อีก 8 หลักสูตร ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยมีมหาวิทยาลัยรัฐแห่งแรกที่เปิดสอนระดับปริญญาเอก เพิ่มขึ้นอีก 3 แห่ง ระหว่าง พ.ศ. 2557-2560 ได้แก่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เปิดหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรเปิดสอนหลักสูตร

อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เปิดหลักสูตรปริญญา
ดุสิตบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์

หลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้เปิดสอนระดับปริญญาตรี
มาตั้งแต่มีสถานะเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร พ.ศ.2505 ในระยะแรกเริ่ม ภาควิชา
ประวัติศาสตร์สังกัดอยู่กับแผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะวิชามนุษยธรรมศึกษาและสังคมศาสตร์
โดยเริ่มเปิดสอนหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิชาเอกประวัติศาสตร์ ใน พ.ศ. 2509

ต่อมาใน พ.ศ. 2512 มีปฏิญานิพนธ์เรื่องแรกของนิสิตบัณฑิตศึกษา ซึ่งเป็นงานวิจัยสาขา
ประวัติศาสตร์เชิงคุณภาพ ชื่อ “นโยบายการจัดการศึกษาของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” เป็นวิทยานิพนธ์ดีเด่นที่ได้รับรางวัลมูลนิธิสมเด็จพระยาจักรีราชานุ
ภาพ

ตามที่ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยใน พ.ศ.
2517 ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้เปิดสอนหลักสูตรปริญญาตรี
ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) วิชาเอกประวัติศาสตร์ เริ่มมีนิสิตปริญญาตรีจบการศึกษาจากหลักสูตร
ศศ.บ เอกประวัติศาสตร์รุ่นแรก ตั้งแต่ พ.ศ.2519 ในเวลาต่อมา ภาควิชาประวัติศาสตร์ได้เปิดสอน
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ เพิ่มขึ้นอีกหลักสูตรหนึ่ง ใน พ.ศ.
2531 (Chuaprasit, 2011: 1-2)

ปัจจุบัน ภาควิชาประวัติศาสตร์ รับผิดชอบจัดการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปศาสตร
บัณฑิต (ศศ.บ.) วิชาเอกประวัติศาสตร์ และหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขา
ประวัติศาสตร์ (History Department, 2019)

หลักฐานทางประวัติศาสตร์

เนื่องด้วยมีการขยายตัวของการศึกษาประวัติศาสตร์ ในระดับอุดมศึกษา และเกิดประเด็น
ปัญหาใหม่ๆ ในการศึกษาประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2500 ทำให้นักศึกษาระดับต้นและ
ระดับต้นๆ ในการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ มากกว่าในอดีต หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็น
พื้นฐานหลักของการศึกษาประวัติศาสตร์ คือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ จารึก ดำเนิน พงสาวดาร
และเอกสารราชการ (Numnon, et.al, 2001: 248) ส่วนใหญ่นิสิตผู้เรียบเรียงปฏิญานิพนธ์ประกอบ
การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มักจะสืบค้นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร และมีการจัดพิมพ์
เผยแพร่ ดังต่อไปนี้

1. จารึก หมายถึง การบันทึกตัวอักษร หรือข้อความที่เป็นเรื่องราวเหตุการณ์บ้านเมือง มักจะจารึกลงในวัสดุที่มีความคงทนถาวร เช่น แผ่นโลหะ แผ่นหิน เรียกว่า ศิลাজารึก หรือผนังอาคาร โบราณสถาน เช่น ผนังโบสถ์ วัดวาอาราม โบราณสถาน

2. เอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรในรูปของหนังสือ หรือสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่

1). ตำนาน หมายถึง เรื่องที่เกิดขึ้นในอดีตอันยาวนาน ที่เล่ากันมาปากต่อปาก ส่วนใหญ่ตำนานที่มีผู้รวบรวมจัดพิมพ์ จะแต่งขึ้นภายหลังจากเหตุการณ์เหล่านั้น อาจเกิดขึ้นมานานหลายร้อยปี

2). พงศาวดาร หมายถึง เรื่องราวเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับประเทศชาติ หรือพระมหากษัตริย์พงศาวดารของไทย อาจเป็นหนังสือที่รวบรวมเรื่องจากตำนาน และเอกสารสำคัญ แล้วนำมารวบรวมเป็นเรื่องเดียวกัน

3). จดหมายเหตุ แต่เดิมคือเอกสารที่จดบันทึกข่าว หรือเหตุการณ์เรื่องหนึ่งๆ ที่เกิดขึ้นในวัน เดือน ปี นั้น ๆ ต่อมาหมายถึง เอกสารที่บุคคลใช้ในการปฏิบัติงานแล้ว มีอายุประมาณ 25-50 ปี แต่มีคุณค่าด้านการค้นคว้าอ้างอิง (archive)

4). คำให้การ หมายถึง จดหมายเหตุที่ทางราชการให้ถามเรื่องราวที่มีความสำคัญ น่ารู้ หรือเป็นประโยชน์ซึ่งถูกถ่ายทอดมาจากผู้รู้เห็น เพื่อให้เจ้าพนักงานจดบันทึกไว้ ถือเป็นประเพณีโบราณ บางเรื่องถูกตีพิมพ์เป็นเล่มหนังสือ เช่น คำให้การของขุนหลวงหาวัด, คำให้การกรุงเก่า ฯลฯ

5). เอกสารกฎหมาย หมายถึง คำฟ้องร้องในคดีความเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วมีการบันทึกคำฟ้องในคดีความไว้เป็นหลักฐาน นับเป็นเอกสารที่ให้ความรู้นอกจากเรื่องตัวบทกฎหมาย ยังให้ประโยชน์ และความรู้แนวความคิดในด้านประวัติศาสตร์ การปกครอง สังคม วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภาษาศาสตร์ เช่น กฎหมายโพธาราม, กฎหมายตราสามดวง, กฎหมายอาณาจักรหลักคำ ฯลฯ

6). เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ หมายถึง เอกสารที่เก็บไว้ในรูปลักษณะเดิม เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเชิงประวัติ ได้แก่ เอกสารที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น จดหมายเหตุ ต้นฉบับตัวเขียน เอกสารส่วนบุคคล สิทธิบัตร เอกสารอัดสำเนา เอกสารประกอบคำบรรยาย บันทึกประจำวัน ปฏิทิน ฯลฯ (Jiachanpong, 1990: 298-307).

ประวัติศาสตร์นิพนธ์

แถมสุข นุ่มนนท์ และคณะ. (2544) ได้สำรวจสถานภาพงานวิจัยสาขาประวัติศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์นิพนธ์ในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ.2503-2535 โดยแบ่งหมวดหมู่และกำหนดกรอบ

เวลาศึกษาไว้ในช่วงสามทศวรรษ โดยนำเสนอเนื้อหาตามลำดับเวลา หรือตามสมัยประวัติศาสตร์ ได้แก่ สมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้ ยังกำหนดกรอบการศึกษาตามภูมิภาคที่มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์โดดเด่น ได้แก่ ประวัติศาสตร์ล้านนา ประวัติศาสตร์อีสาน และประวัติศาสตร์ภาคใต้ รวมทั้งแยกกำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ต่างประเทศ และประวัติด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

จากการสำรวจสถานภาพประวัติศาสตร์นิพนธ์ คณะผู้วิจัยพบว่า เอกสารส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ ทำให้ทราบถึงสภาพการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา และได้ให้คำนิยาม คำว่า งานวิจัยในทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นทางการ หมายถึง ผลงานวิจัยที่เสนอต่อสถาบันการศึกษา โดยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาโท ในปัจจุบันจึงหมายถึงวิทยานิพนธ์ หรือปริญญาานิพนธ์ ผลการวิจัยเชิงสำรวจนี้ เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนสาขาประวัติศาสตร์ในเวลาต่อมา โดยพบว่า ก่อน พ.ศ.2535 มีงานประวัติศาสตร์นิพนธ์ 400 เรื่อง ที่เป็นวิทยานิพนธ์ หรือปริญญาานิพนธ์ ซึ่งเป็นผลงานทางวิชาการของนิสิตบัณฑิตศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยตรง และพบบทความในวารสาร และบทความประกอบการสัมมนาทางประวัติศาสตร์ มากกว่า 1,000 เรื่อง รวมทั้งพบหนังสือตำรา และงานค้นคว้าใหม่ๆ ทางประวัติศาสตร์ นับเป็นการเขียนประวัติศาสตร์แนววิชาการ ทำให้การเรียนการสอนสาขาประวัติศาสตร์ของไทย มีแหล่งศึกษาค้นคว้าสำหรับนิสิตนักศึกษาสาขาประวัติศาสตร์ มาอย่างต่อเนื่อง

การศึกษาระดับอุดมศึกษา ถือว่าการค้นคว้าวิจัยและเรียบเรียงปริญญาานิพนธ์ เป็นภารกิจสำคัญที่สำคัญที่สุดของหลักสูตรบัณฑิตศึกษา และห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีบทบาทและหน้าที่หลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้าของนิสิตบัณฑิตศึกษา (Keeler, 2017) ดังนั้น บรรณารักษ์จึงจำเป็นต้องทราบถึงความต้องการของนิสิต คณาจารย์ และผู้ใช้บริการ เพื่อให้สามารถจัดบริการได้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการมากยิ่งขึ้น การศึกษาผู้ใช้บริการ และการศึกษาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศนั้น สามารถทำได้หลายวิธี สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association) ซึ่งเป็นสถาบันที่จัดทำแนวทางสำหรับการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศได้เสนอว่า การวิเคราะห์การเข้าถึง เป็นอีกวิธีที่ใช้ศึกษาความต้องการและศึกษาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของผู้ใช้บริการ เพื่อให้ได้ข้อมูล หรือผลการวิจัยไปใช้พัฒนาทรัพยากรและการจัดให้บริการสารสนเทศ สำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัยได้ (American Library Association, 2017)

การวิเคราะห์การอ้างอิงในงานเขียนประเภทปริญญาานิพนธ์ หรือวิทยานิพนธ์ เป็นการศึกษา สำนวนภาพทรัพยากร (Collections) ที่ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์การ อ้างอิงหลายรูปแบบ วิธีการวิเคราะห์การอ้างอิงจากรายการบรรณานุกรมท้ายเล่มวิทยานิพนธ์ เป็น วิธีการหนึ่งที่ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาใช้ศึกษาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุดของนิสิต ระดับบัณฑิตศึกษาในการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ (Haycock, 2004)

การวิเคราะห์การอ้างอิงจากรายการบรรณานุกรมท้ายเล่ม ในงานเขียนประเภทปริญญา นิพนธ์ หรือวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์เป็นวิธีการหนึ่งในการสำรวจแหล่งทรัพยากรสารสนเทศ และการนำมาอ้างอิงของผู้เรียบเรียงปริญญาานิพนธ์ ประกอบการศึกษาค้นคว้าระดับบัณฑิตศึกษา ดังนั้น การวิเคราะห์การอ้างอิงในสาขาประวัติศาสตร์ จึงเป็นการศึกษาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ สาขาประวัติศาสตร์ของนิสิตบัณฑิตศึกษาเพื่อการเขียนปริญญาานิพนธ์ ประกอบหลักสูตรสาขาวิชา ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จึงเป็นการติดตามความเคลื่อนไหวทางวิชาการของ การพัฒนาการองค์ความรู้ในสาขาประวัติศาสตร์

คณะผู้วิจัยมุ่งหวังว่าผลการวิเคราะห์ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสภาพการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ ของผู้เรียบเรียงปริญญาานิพนธ์ จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาทรัพยากร และการ จัดบริการสารสนเทศสาขาประวัติศาสตร์ของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ และเหมาะสมสำหรับสนับสนุนการปรับปรุงการจัดการ เรียนการสอนหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาประวัติศาสตร์ให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น เพราะทรัพยากร สารสนเทศที่มีคุณค่า สมควรต้องได้รับการอ้างอิงในงานประวัติศาสตร์นิพนธ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลรายการอ้างอิงที่ปรากฏในบรรณานุกรมท้ายเล่มของปริญญา นิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้วิจัยได้ สืบค้นรวบรวมข้อมูลจากระบบฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ พบว่ามีปริญญาานิพนธ์และสารนิพนธ์ สาขาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนคริ นทรวิโรฒ จำนวนทั้งสิ้น 287 ชื่อเรื่อง (SWU Central Library, 2019)

ประชากรสำหรับงานวิจัย คือ ข้อมูลรายการอ้างอิงที่ปรากฏในบรรณานุกรมท้ายเล่มของ ปริญญาานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวนทั้งหมด 287 ชื่อเรื่อง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2512 จนถึงปีการศึกษา 2560 โดยมีเครื่องมือเก็บ

ข้อมูลงานวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูล (โปรแกรม Microsoft Excel) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้เก็บข้อมูลรายการอ้างอิงที่ปรากฏในบรรณานุกรมท้ายเล่ม

จากนั้นนำข้อมูลจากแบบบันทึกข้อมูล ไปตรวจสอบกับฐานข้อมูลรายการทรัพยากรสารสนเทศ โดยทำการสืบค้นรายการอ้างอิงจากระบบห้องสมุดอัตโนมัติของสำนักหอสมุดกลาง มศว. (OPAC หรือ Library Catalogs) โดยตรวจสอบรายการอ้างอิงนั้น ๆ ว่า มีให้บริการในฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดหรือไม่ และถ้ามีปรากฏรายการอ้างอิงนั้น ๆ ผู้วิจัยจะบันทึกข้อมูลโดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel วิเคราะห์ข้อมูลบางรายการด้วยสถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิงในต่างประเทศ มีปรากฏครั้งแรก ใน ค.ศ. 1927 เป็นงานวิเคราะห์การอ้างอิงของผู้เขียนบทความในวารสาร The Journal of the American Chemical Society ต่อจากนั้น ในวงการวิชาชีพสารสนเทศ จึงมีงานวิจัยที่ศึกษาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุดโดยใช้วิธีวิเคราะห์การอ้างอิงอย่างต่อเนื่อง ด้วยข้อดีประการหนึ่งของการวิเคราะห์การอ้างอิงของวิทยานิพนธ์และเอกสารอ้างอิง คือ ห้องสมุดสามารถคาดการณ์สภาพการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเขียนและเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ของนิสิตได้อย่างน่าเชื่อถือ ต่อมาในช่วงทศวรรษหลัง ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา ยังพบการใช้เทคนิคการวิเคราะห์การอ้างอิงในงานวิจัย สำหรับการศึกษารายการสารสนเทศเพื่อการศึกษาในระดับบัณฑิตทุกสาขาในห้องสมุดมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง เช่น งานวิจัยที่ศึกษาการใช้สารสนเทศในการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์ของ เกรแฮม เซอร์ริฟ (Graham Sherriff) ที่ศึกษาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของนักศึกษา ในการทำวิจัยสาขาประวัติศาสตร์ในเชิงปริมาณ โดยวิเคราะห์ข้อมูลรายการอ้างอิงจำนวนมากกว่า 3,000 รายการ จากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยของรัฐขนาดกลาง ผลการศึกษานับสนับสนุนสมมติฐานที่ชี้ให้เห็นว่า วิทยานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์ใช้เอกสาร monograph และเอกสารที่เก่าข้อนหลังมากกว่าสาขาวิชาอื่น ๆ (Sherriff, 2010) สำหรับงานวิจัยในช่วงหลัง ค.ศ. 2009 ที่สำรวจการใช้หนังสือตำราอิเล็กทรอนิกส์ (e-text) ในการศึกษาค้นคว้างานวิจัยสาขาประวัติศาสตร์ เพื่อทำความเข้าใจธรรมชาติและความคล่องตัวของนักวิจัยในการใช้สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์เป็นเอกสารชั้นต้น รวมถึงตรวจสอบการวิเคราะห์การอ้างอิงถึงของเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ร่วมกับการสัมภาษณ์นักวิจัยเชิงลึก ซึ่งเป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผสมผสานกับข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เอกสารสิ่งพิมพ์ของนักวิชาการสาขา

ประวัติศาสตร์ กับการใช้และการยอมรับสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ใช้ในการตีพิมพ์และเผยแพร่ผลงานของผู้วิจัย ผลการวิจัยพบว่า แหล่งข้อมูลที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ยังถูกนำมาอ้างอิงในจำนวนน้อยกว่าสิ่งพิมพ์ในงานวิจัยสาขามนุษยศาสตร์ ด้วยเหตุผลที่ผู้วิจัยสรุปได้จากการสัมภาษณ์นักวิจัยที่พบปัญหาจากผู้รับผิดชอบเนื้อหาของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ไม่ชัดเจนน่าเชื่อถือเท่าแหล่งข้อมูลสิ่งพิมพ์แบบดั้งเดิม (Sukovick, 2009)

ต่อมาใน ค.ศ. 2011 เจ.บี. สมีท (J. B.Smyth) ได้วิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์และคุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาสาขาประวัติศาสตร์ จิตวิทยาและการศึกษา ในช่วงที่เริ่มมีวารสารอิเล็กทรอนิกส์และแหล่งข้อมูลออนไลน์อื่น ๆ เข้ามาในระบบสารสนเทศงานวิจัยทุกสาขา ในงานวิจัยนี้ พบว่านักศึกษานำข้อมูลจากวารสารย้อนหลัง และเอกสาร monographs มากขึ้น และแม้จะมีวิธีวิจัยที่แตกต่างกันระหว่างสาขาวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผลการวิจัยนี้พบว่า นักศึกษาในสาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ทั้งหมดในการศึกษานี้เข้าถึงและใช้ข้อมูลแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารตีพิมพ์ มากกว่าอิเล็กทรอนิกส์ในการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ที่เพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Smyth, 2010)

ในปัจจุบัน เป็นยุคแห่งการเกิดขึ้นของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีการผลิตเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เช่น e-Text, e-Book, e-Journal เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปริมาณมหาศาล ของแวดวงวิชาการทุกสาขาวิชา และถูกเผยแพร่กระจายในโลกอินเทอร์เน็ต อำนวยความสะดวกและตอบสนองต่อความต้องการ ให้ผู้ต้องการใช้สารสนเทศสามารถเข้าถึงข้อมูลเพื่อการวิจัย และการศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเองอย่างอิสระไร้ข้อจำกัด ไม่ว่าจะข้อมูลปฐมภูมิ หรือเอกสารอ้างอิงนั้น จะอยู่ในรูปแบบใด ทั้งเอกสารต้นฉบับตัวเขียน และวรรณกรรมที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่มาก่อน ได้ถูกบันทึกลงในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จำนวนมากมาหลายทศวรรษ ความสามารถมนุษย์ธรรมดาจะสามารถติดตามความก้าวหน้าของวิทยาการในสาขาของตน นับเป็นยุคใหม่ของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จึงมีผลกระทบต่อการศึกษาค้นคว้าติดตามความก้าวหน้าทางวิทยาการทุกสาขา ทั้งทางด้านผู้เขียน หรือผู้ผลิตงานวิจัย และงานวิชาการ และด้านผู้ให้บริการ หรือห้องสมุดและบรรณารักษ์ผู้บริหารจัดการระบบการให้บริการสารสนเทศในสถาบันการศึกษา เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัย และเมื่อติดตามงานวิจัยซึ่งใช้การวิเคราะห์การอ้างอิง จึงพบรายงานการวิจัย ที่ใช้แนวทางศึกษาการใช้สารสนเทศด้วยการวิเคราะห์การอ้างอิงอย่างต่อเนื่อง เช่น งานวิจัยของซินน์ (Sinn, 2012) ที่ทำการศึกษาผลกระทบของเอกสารจดหมายเหตุอิเล็กทรอนิกส์กับงานวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยการสำรวจวิเคราะห์การอ้างอิงในบทความของวารสารประวัติศาสตร์ ชื่อ American Historical Review ซึ่งตีพิมพ์ระหว่าง ค.ศ. 2001-2010 พบว่าผู้เขียนบทความใช้จดหมายเหตุอิเล็กทรอนิกส์ในการอ้างอิงน้อยกว่าสิ่งพิมพ์

งานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิงในประเทศไทย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์การอ้างอิงที่ปรากฏในบรรณานุกรมท้ายเล่มวิทยานิพนธ์โดยตรง มีงานวิจัยปรากฏ 13 เรื่องในหลายสาขาวิชานับตั้งแต่ พ.ศ.2524 ถึง พ.ศ.2559 ดังต่อไปนี้

งานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์เรื่องแรกของไทยคือ งานวิจัยของ อารีย์ ชื่นวัฒนา(Cheunwattana, 1981) ที่ศึกษาวิเคราะห์การอ้างอิงของวิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ มีวัตถุประสงค์ศึกษาประเภท ขอบเขตเนื้อหาวิชา อายุ ภาษา ประเทศผู้ผลิต และลักษณะของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงตลอดจนศึกษารายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด ผลการวิจัยพบว่า หนังสือและบทความวารสารเป็นเอกสารที่ผู้เรียบเรียงวิทยานิพนธ์อ้างอิงมากที่สุด โดยเป็นเอกสารใหม่ๆ ที่มีอายุไม่เกิน 5-10 ปี และส่วนใหญ่เป็นเอกสารภาษาอังกฤษที่ตีพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นเอกสารชั้นต้น โดยพบว่าวารสารภาษาไทยได้รับการอ้างอิงมากที่สุดคือวารสารห้องสมุด ส่วนวารสารภาษาอังกฤษที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดได้แก่ College & Research Libraries

ต่อมาใน พ.ศ. 2526 มีงานวิจัยของ พรพรรณ โพธิ์แก้ว (Pogaw, 1983). วิเคราะห์การอ้างอิงของวิทยานิพนธ์สาขาวิชาประชากรศาสตร์ ส่วน กมลรัตน์ ตันท์เกตุ (Tankayyoon, 1985) วิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต และงานวิจัยของอาจารย์สาขาวิศวกรรมศาสตร์ และในช่วง 10 ปีต่อมา มีงานวิจัยของ สุนิดา บุญญานนท์ (Boonyanon, 1992) วิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์สาขานิติศาสตร์ ในขณะที่ ดารารัตน์ จุฬาพันธ์ (Chulapan, 1993) ศึกษาวิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ ต่อมา มีงานวิจัยของ จอมใจ ทองจุ่น (Thongjune, 2002) ศึกษาการวิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ และในช่วง พ.ศ.2546 มีงานวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์การอ้างอิงท้ายเล่มวิทยานิพนธ์อีก ได้แก่ งานวิจัยของ สุภารัตน์ ภัทรดุลยพิทักษ์ (Pattaradunpitak, 2003) และในปีต่อมา มีงานวิจัยของ สุกานดา ดีโพธิ์กลาง (Deepoeglang, 2004) ที่ศึกษาวิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์สาขาเดียวกัน แต่ต่างสถาบัน คือสาขานิติศาสตร์ จากนั้นใน พ.ศ.2553 ปรากฏมีงานวิจัยที่ใช้วิธีวิเคราะห์การอ้างอิงถึง 3 เรื่อง ได้แก่ งานของ ทิพย์วรรณ เหมือนมิตร (Muanmit, 2010) ที่ศึกษาวิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์สาขาวิชานิติศาสตร์ที่มีขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมายมหาชน และงานวิจัยของ สุกุลเพ็ญ น้อยใหญ่ (Noiyai, 2010) ได้วิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์สาขาพระพุทธศาสนา รวมถึงงานวิจัยของ กนกพร อยู่อำไพ (U-Aumpai, 2010) ได้ศึกษาวิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์สาขาวิศวกรรมศาสตร์ และใน พ.ศ. 2555 กาญจนา หักทะเล (Huktale, 2012) ศึกษาการอ้างอิงที่ปรากฏในบรรณานุกรมของวิทยานิพนธ์

สาขาบริหารการศึกษา และล่าสุด มีงานวิจัยวิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ของ จินตวีร์ หรยางกูร (Horayangkura, 2016) สาขาการจัดการโลจิสติกส์ เป็นเรื่องล่าสุด

งานวิจัยที่ศึกษาการใช้สารสนเทศเพื่อการเรียบเรียงปริญญานิพนธ์ หรือวิทยานิพนธ์ ที่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์การอ้างอิงในประเทศไทยทั้ง 13 เรื่อง ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (documentary study) ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือวิจัยในสาขาบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ โดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากรายการอ้างอิงทั้งเชิงอรรถ (footnote) และบรรณานุกรมท้ายเล่ม (bibliography) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเป็นแนวทางเดียวกันคือ ศึกษาประเภท ขอบเขตเนื้อหาวิชา อายุเอกสาร ภาษา ลักษณะและรูปแบบของเอกสาร เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อารีย์ ชื่นวัฒนา (2524) และมีบางเรื่องศึกษาความสอดคล้องและความสัมพันธ์กับทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด เช่น งานวิจัยของ ดารารัตน์ จุฬาพันธ์ (2536) และงานของ จอมใจ ทองจุ่น (2545) และปรากฏว่า ยังมีงานวิจัยบางเรื่องศึกษาการใช้เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ในช่วงเวลาที่เริ่มมีการผลิตเอกสารแพร่หลายมากขึ้น ช่วงหลัง พ.ศ.2545 เช่น งานวิจัยของ สุกานดา ดีโพธิ์กลาง (2547) และงานวิจัยของ ทิพย์วรรณ เหมือนมิตร (2553) โดยจะขอกกล่าวถึงผลการวิจัยในแต่ละประเด็นอีกครั้งในสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการเปิดสอนหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ของภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ตั้งแต่ พ.ศ.2509 และปรากฏปริญญานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาประวัติศาสตร์เรื่องแรกตั้งแต่ปีการศึกษา 2512 นั้น นิสิตบัณฑิตศึกษาศาखाประวัติศาสตร์ และสาขาประวัติศาสตร์เอเชีย ได้ผลิตงานวิจัย หรือปริญญานิพนธ์และสารนิพนธ์จำนวนทั้งหมด 287 ชื่อเรื่อง ประกอบด้วย ปริญญานิพนธ์และสารนิพนธ์ในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิชาเอกประวัติศาสตร์ จำนวน 246 ชื่อเรื่อง และมีปริญญานิพนธ์และสารนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม) สาขาประวัติศาสตร์เอเชีย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2530 ถึง 2559 จำนวน 41 ชื่อเรื่อง ดังรายละเอียดในตารางที่

ตารางที่ 1 ปริญญานิพนธ์และสารนิพนธ์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ระหว่าง พ.ศ. 2512-2559

หลักสูตร และสาขาวิชา	ประวัติศาสตร์	ประวัติศาสตร์ เอเชีย	รวม
ปริญญานิพนธ์หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต	142	1	143
ปริญญานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	62	5	67
สารนิพนธ์หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต	41	0	41
สารนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	1	35	36
รวมทั้งหมด	246	41	287

จากการศึกษาวิเคราะห์การอ้างอิงในบรรณานุกรมของปริญญานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ระหว่าง พ.ศ. 2512-2559 จำนวน 287 ชื่อเรื่อง มีจำนวนรายการอ้างอิงทั้งหมด 65,494 รายการ ส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์มากที่สุด 275 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 95.82) รองลงมามีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา 9 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 3.13) สมัยธนบุรี 2 ชื่อเรื่อง และมีปริญญานิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัยเพียงเรื่องเดียว ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ขอบเขตเนื้อหาปริญญานิพนธ์และสารนิพนธ์ที่แบ่งแยกตามยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

ยุคสมัยของเนื้อหาปริญญานิพนธ์และสารนิพนธ์	จำนวนชื่อเรื่อง	ร้อยละ
สมัยสุโขทัย	1	0.35
สมัยอยุธยา	9	3.13
สมัยธนบุรี	2	0.70
สมัยรัตนโกสินทร์	275	95.82
รวมทั้งหมด	287	100

เมื่อได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องขอบเขตเนื้อหาเบื้องต้น พบว่าปริญญาานิพนธ์และสารนิพนธ์ ส่วนใหญ่ จำนวน 275 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 95.82) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ยุครัตนโกสินทร์นั้น เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาประวัติศาสตร์ จำแนกตามยุคสมัยย่อยภายใต้ประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ พบว่า ปริญญาานิพนธ์และสารนิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ยุคปัจจุบัน จำนวน 85 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 30.91) รองลงมาเป็นเนื้อหาประวัติศาสตร์รัชสมัยรัชกาลที่ 5 จำนวน 38 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 13.81) และ ประวัติศาสตร์ของประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน 35 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 12.7)

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตเนื้อหาได้ดังนี้ ปริญญาานิพนธ์และสารนิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์ ทั้ง 287 ชื่อเรื่อง มีจำนวนรายการอ้างอิงทั้งหมด 65,494 รายการ ส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์มากที่สุด 275 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 95.82) รองลงมามีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา 9 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 3.13) สมัยธนบุรี 2 ชื่อเรื่อง และมีปริญญาานิพนธ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัยเพียงเรื่องเดียว หากพิจารณาขอบเขตเนื้อหาภายใต้เนื้อหาหมวดใหญ่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ พบว่า มีปริญญาานิพนธ์และสารนิพนธ์เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ยุคปัจจุบันมากที่สุด จำนวน 85 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 30.91) รองลงมาเป็นเนื้อหาประวัติศาสตร์รัชสมัยรัชกาลที่ 5 จำนวน 38 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 13.81) อาจเป็นเพราะนิสิตผู้เรียบเรียงงานวิจัย สามารถค้นหาเอกสารชั้นต้นทั้งที่ตีพิมพ์เผยแพร่และยังไม่ได้ตีพิมพ์ ได้มากกว่าข้อมูลจากยุคสมัยที่เก่าวก่อนรัชกาลที่ 5 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แคมสุข นุ่นนนท์และคณะ (Numnon et.al, 2001) ที่พบว่า ในงานประวัติศาสตร์นิพนธ์ ในช่วง พ.ศ. 2503-2535 ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์มากที่สุด รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ คุโรซาวา มาซามิ (2559) ที่ศึกษาสถานภาพงานวิจัยประวัติศาสตร์ไทยในประเทศญี่ปุ่น ระหว่าง พ.ศ. 2507-2557 ได้พบงานวิจัยเกี่ยวข้องกับสมัยรัตนโกสินทร์ (หลังยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475) มากที่สุดเช่นเดียวกัน (Kurosawa, 2016)

ผลการวิเคราะห์การอ้างอิงในบรรณานุกรม พบว่านิสิตผู้เรียบเรียงปริญญาานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์อ้างอิงหนังสือมากที่สุด ซึ่งตรงกับงานวิเคราะห์การอ้างอิงส่วนใหญ่ สำหรับช่วงอายุเอกสารส่วนใหญ่นิสิตนำมาใช้อ้างอิงเป็นเอกสารสิ่งพิมพ์ช่วง 6-10 ปี โดยเป็นเอกสารสิ่งพิมพ์ภาษาไทยมากที่สุด รองลงมาคือภาษาอังกฤษ, และภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาจีน, ภาษาพม่า, ภาษาเขมร, และเอกสารภาษาญี่ปุ่น เรื่องภาษาเอกสารในงานวิเคราะห์การอ้างอิง ส่วนใหญ่สอดคล้องกับภาษาที่

ใช้เขียนปริญาณิพนธ์ ซึ่งตรงกับงานวิจัยที่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์การอ้างอิงทุกอย่าง แม้จะพบว่า มีปริญาณิพนธ์ที่เรียบเรียงโดยนิสิตต่างชาติ เช่น งานวิจัยของคูโรซาวา มาซามิ (2559) ที่ใช้เอกสารชั้นต้นเป็นภาษาญี่ปุ่น แต่เขียนปริญาณิพนธ์เป็นภาษาไทย ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะเอกสารพบว่า ปริญาณิพนธ์ส่วนใหญ่ อ้างอิงเอกสารสิ่งพิมพ์ มากกว่าเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งได้ผลการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยจากต่างประเทศ ในช่วง ค.ศ. 2000-2010 (Sukovic, 2009 ; Smyth, 2010 ; Sinn, 2012) รวมถึงงานวิจัยของไทยที่วิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ พบว่ามีการใช้เอกสารอิเล็กทรอนิกส์น้อยกว่าสิ่งพิมพ์เช่นกัน (Deepoenglang, 2004 ; Muanmit, 2010) สำหรับระดับของแหล่งข้อมูล พบว่ารายการอ้างอิงส่วนใหญ่เป็นเอกสารปฐมภูมิ หรือเอกสารชั้นต้น และเอกสารที่ตีพิมพ์แต่ไม่มีในห้องสมุด (ร้อยละ 69.36)

ส่วนการศึกษาความสัมพันธ์กับทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า หนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ ซึ่งเป็นเอกสารทุติยภูมิ หรือเอกสารชั้นรอง รวมถึงเอกสารตีพิมพ์และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ที่ผู้เรียบเรียงปริญาณิพนธ์อ้างอิงส่วนใหญ่ มีให้บริการในฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของสำนักหอสมุดกลางน้อย (ร้อยละ 30.64) โดยได้ผลการวิจัยสอดคล้องตรงกับงานวิจัยวิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์สาขาโบราณคดี (Chulapan, 1993) และงานวิจัยจากต่างประเทศของ เกรแฮม เซอริฟ (Sherriff, 2010) ที่ศึกษาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของนิสิตในการทำวิจัยสาขาประวัติศาสตร์ในเชิงปริมาณ แต่ต่างกับงานวิจัยที่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ของ จอมใจ ทองจุ่น (Thongjune, 2002) ที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียบเรียงปริญาณิพนธ์ ใช้เอกสารทุติยภูมิมากกว่าเอกสารชั้นต้น

สำหรับผลการวิเคราะห์ขอบเขตเนื้อหาของปริญาณิพนธ์และสารนิพนธ์ เพื่อให้ทราบแนวทางการเรียบเรียงปริญาณิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาตรี ตามที่พบว่า นิสิตเลือกศึกษาหัวข้อ และเรียบเรียงประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์เป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 95.82) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ยุครัตนโกสินทร์นั้น แสดงถึงความสนใจของนิสิตที่มีต่อเรื่องราวและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ที่ย้อนหลังไม่ยาวนานไปกว่าสมัยรัตนโกสินทร์ยุคปัจจุบัน โดยมีจำนวนมากถึง 85 เรื่อง (ร้อยละ 30.91) และในประวัติศาสตร์นิพนธ์ ทั้ง 85 เรื่องนี้มีเนื้อเรื่องประวัติศาสตร์รัชสมัยรัชกาลที่ 5 มากที่สุด 38 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 13.81) อาจเป็นเพราะนิสิตสามารถติดตามค้นหาเอกสารชั้นต้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มากที่สุด หรือเป็นเพราะ เหตุการณ์ในรัชสมัย ร.5 ถูกบันทึกไว้มาก สะท้อนให้เห็นถึงพระราชกรณียกิจมากมายรอบด้านของพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 5 ที่ทรงทำนุบำรุงบ้านเมือง ปฏิรูปการปกครอง นำประเทศเข้าสู่สมัยใหม่ ดังนั้น จึงมีปริญาณิพนธ์ที่ศึกษาประวัติศาสตร์ในยุคนี้ เกือบครบถ้วนรอบด้านในทุกเรื่อง หัวข้อศึกษาประวัติศาสตร์

ในยุครัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน อาจเพียงพอแล้วสำหรับชนรุ่นหลัง ที่สามารถติดตามศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติของยุครัตนโกสินทร์นี้ได้ครบถ้วน รองลงมาที่เป็นหัวข้อที่นิติบัณฑิตสาขาประวัติศาสตร์สนใจศึกษาคือ ประวัติศาสตร์ต่างประเทศ อันได้แก่ ประวัติศาสตร์ของประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน อาจเป็นเพราะ ภาควิชาประวัติศาสตร์ได้เปิดสอนหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม) ในสาขาประวัติศาสตร์เอเชีย หลัง พ.ศ. 2530 ซึ่งถือว่าเป็นหัวเรื่องที่ยังมีผู้ศึกษาไว้น้อยเพียง 35 เรื่อง (ร้อยละ 12.7) ยังมีประเด็นศึกษาอีกมาก ที่ยังไม่มีผู้เรียบเรียงเป็นงานประวัติศาสตร์นิพนธ์

นอกจากนี้ ยังมีหัวข้อศึกษาทางประวัติศาสตร์ที่ยังมีน้อย และต้องการให้มีนิติศึกษา ค้นคว้าได้อีก หลายด้าน เช่น ประวัติการจัดการศึกษาไทย มีเพียง 16 เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 15 เรื่อง ประวัติศาสตร์เรื่องความสัมพันธ์กับต่างประเทศ 15 เรื่อง รวมถึงชีวประวัติบุคคลสำคัญ 15 เรื่อง และเรื่องอื่นๆ หัวเรื่องละ 2-10 เรื่อง เช่น ประเทศไทยกับสงครามโลก ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. นำเสนอผลการวิจัยต่อภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการค้นคว้าวิจัยของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาที่ผ่านมา เพื่อให้มีการพัฒนาทักษะในการใช้เครื่องมือช่วยค้น เช่น ระบบสืบค้นฐานข้อมูลห้องสมุด และควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเขียนรายการอ้างอิงในงานวิชาการ ด้วยการใช้อุปกรณ์ผลิตรายการอ้างอิง เช่น EndNote รวมถึงส่งเสริมให้นิสิตพัฒนาสมรรถนะในการเข้าถึงและใช้สารสนเทศในการเรียบเรียงปริญญานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์ ได้รอบด้านครอบคลุมหัวข้อที่ศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะการเข้าถึงเอกสารอิเล็กทรอนิกส์จากฐานข้อมูลออนไลน์ เช่น จดหมายเหตุอิเล็กทรอนิกส์ หรือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ เพื่อช่วยให้นิสิตได้ข้อมูลครบถ้วนรอบด้าน โดยเฉพาะทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ที่รัฐบาล โดย สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา(สกอ) บอกรับผ่านเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัย

2. นำเสนอต่อสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒให้นำข้อมูลจากผลการวิจัยเป็นแนวทางไปพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศสาขาประวัติศาสตร์ และคลังสารสนเทศเฉพาะสาขาประวัติศาสตร์ตะวันออกเฉียงใต้ ของห้องขจร สุขพานิช โดยเฉพาะงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ และงานให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน

และการวิจัย สาขาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ รวมถึงงานให้บริการสารสนเทศเพื่อการวิจัยแก่นิสิตระดับบัณฑิตศึกษาด้านประวัติศาสตร์ ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

References

- American Library Association. (2019). **Collection Development in Academic Library**. Retrieved from URL: http://www.ala.org/academic/_collection/abt%20develop.html
- Boonyanon, S. (1992). **Citation analysis in master's thesis of the Faculty of Law**. (Master's thesis). Chulalongkorn University. [in Thai]
- Cheunwattana, A. (1981). Citation analysis of master's theses on library science related to college and university libraries. (Master's thesis). Chulalongkorn University. [in Thai]
- Choomchan, Y. (2010). Thai Studies Curriculum in Academic Institutes. In **80 Years of Ajarn Khun Ni-aorn Sanitwong Nah Ayudhaya**, (22-23). Bangkok: Thai Khadi Research Institute, Thammasat University. [in Thai]
- Chuaprasit, S. (2011). 50 Years of History Major. **Journal of History, Faculty of Social Science, Srinakharinwirot University**, 2010-2011, 1-2. [in Thai]
- Chularat, D. (1993). **Citation analysis in master's theses in archaeology, Silpakorn University**. (Master's thesis) Thammasat University. [in Thai]
- Deepoenglang, S. (2004). **A Citation analysis in master's thesis of the Faculty of Law**. (Master's thesis). Dhurakijpundit University. [in Thai]
- Haycock, L. A. (2004). **Citation Analysis of Education Dissertations for Collection Development**. Library Resources & Technical Services, 48(2), 102-106. Retrieved From URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=llf&AN=502925781&site=eds-live&authtype=ip,uid>
- History Department, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University. (2019). **History Department**. Retrieved from URL: <http://history.soc.swu.ac.th/>
- Horayangkura, J. (2016). **Citation analysis of Chulalongkorn University's theses in logistic**. (Master's thesis). Chulalongkorn University. [in Thai]

- Huktale, K. (2012). **Citation analysis of educational administration theses, Rajabhat University in Northern Region, 2003-2007.** (Master's thesis). Sukhothai Thammathirat Open University. [in Thai]
- Jiachanpong, M. (1990). Archaeological evidence usages for the archaeological data. In **Theory and Practical archaeology to preservation the archaeology site.** (298-307). Bangkok: Ministry of Arts and Cultural Conservation. [in Thai]
- Keeler, Hali R. (2017). **Working with Library Collections: an Introduction for Support Staff.** London: Rowman & Littlefield.
- Kurosawa, M. (2016). **A study of the research works in Thai history undertaken in Japan, 1964-2014.** (Master's thesis). Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Muanmit, T. (2010). Citation analysis of law master's theses related to public law for collection development. **Journal of Library and Information Science, Srinakharinwirot University**, 3, 12-24. Retrieved from URL: <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/lis/article/view/2988>
- Noiyai, S. (2010). **A Citation analysis of thesis in Buddhist studies, Mahachula-longkorn Rajavidyalaya University.** (Master's thesis). Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Numnon, T. and others. (2001). **The Status of research in history in Thailand, 1960-1992.** Bangkok: Odeon Store. [in Thai]
- Pattaradunpitak, S. (2003). **A Citation analysis of thesis and independent study report in library and information sciences.** (Master's thesis). Khon Kaen University. [in Thai]
- Pogaw, P. (1983). Citation analysis of master's theses on demography. (Master's thesis). Chulalongkorn University. [in Thai]
- Sherriff, G. (2010). Information Use in History Research: A Citation Analysis of Master's Level Theses. **Portal-Libraries and the Academy**, 10(2), 165-183.
- Sinn, D. (2012). Impact of digital archival collections on historical research. **Journal of the American Society for Information Science and Technology**, 63(8), 1521-1537. <https://doi.org/10.1002/asi.22650>
- Smyth, J. B. (2011). **Tracking Trends: Students' Information Use in the Social Sciences and Humanities, 1995-2008.** *Portal-Libraries and the Academy*, 11(1), 551-573.

- Sukovic, S. (2009). **References to e-texts in academic publications.** Journal of Documentation, 65(6), 997-1015. <https://doi.org/10.1108/00220410910998960>
- Suwangbutra, S. (2017). Preface. In **The Abstracts of History Thesis, 1977-2014.** Nakhorn Pathom: History Department, Faculty of Arts, Silpakorn University. [in Thai]
- SWU Central Library, Srinakharinwirot University. (2019). **SWU Discovery.** Retrieved from URL: <http://lib.swu.ac.th>
- Tankayoon, K. (1985). **Citation analysis of master's theses and faculty's research reports, Faculty of Engineering, King Mongkut's Institute of Technology, Chaokhunta-harn Ladkrabang Campus.** (Master's thesis). Chulalongkorn University. [in Thai]
- Thongjune, C. (2002). **A Citation analysis on master's theses of the Library and Information Science, Mahasarakham University.** (Master's thesis). Mahasarakham University. [in Thai]
- U-Ampai, K. (2010). **Citation analysis in Faculty of Engineering's theses of King Mongkut's University of Technology Thonburi.** (Master's thesis). Burapha University. [in Thai]

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การอ้างถึงในปริชญานิพนธ์ สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2560 ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณมา ณ ที่นี้